

Н. В. Дацій,  
к. е. н., доцент, РВПС України НАН України

# СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

*Визначено інвестиційну політику як мистецтво управління інвестиційним процесом. Обґрунтовано сутність поняття інвестиційної стратегії.*

*An investment policy as art of investment process control is certain. Essence of concept is grounded "investment strategy".*

*Ключові слова: відтворювальний процес, інвестиційна політика, інвестиційний клімат, комплекс заходів, процес, стратегія, формування.*

## ВСТУП

Сучасний стан відтворювального процесу характеризується розбалансованістю, що виявляється в пригніченості функції заощадження і мотивації інвестування господарських агентів. Останніми роками спостерігається тенденція зростання загального обсягу валових інвестицій. Однак цей процес супроводжується якісним погіршенням і кількісним скороченням потенціалу всього інвестиційного комплексу. Походження даного процесу є наслідком зменшення платоспроможного попиту. На споживчому ринку вітчизняні товари промисловості витісняються більш конкурентоспроможними імпортними товарами. Для підвищення конкурентоспроможності необхідна структурна перебудова економіки з боку виробничого попиту на вітчизняні товари і послуги; по-друге, від ресурсного забезпечення інвестиційної діяльності. Створення бази інвестиційного забезпечення є важливим чинником перетворення економіки. Однак у даний час ця база відсутня. Причиною тому є відсутність інтересу в інвесторів вкладати кошти у розвиток довгострокових об'єктів. Це пов'язано з перебігом інфляційних процесів, що збільшують ризик неповернення вкладених коштів. У результаті цього інвестори прагнуть вкладати свої засоби в короткострокові операції, маючи на меті одержання швидкого і надійного доходу, а не на довгостроковий період. Однак тут маємо замкнене коло, вийти з якого можна тільки за допомогою активізації інвестиційної діяльності.

## АНАЛІЗ ОСТАННІХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Сучасна проблематика інвестиційних процесів за умов трансформації аналізується в дослідженнях провідних вчених України — Ю. Бажала, В. Базилевича, Є. Бершеди, Л. Борщ, О. Власюка, В. Геєця, А. Гойко, Б.

Губського, О. Гаврилюка, М. Денисенка, П. Єщенко, Б. Кваснюка, І. Лукінова, Д. Лук'яненка, О. Махмудова, А. Музиченка, Ю. Ніколенка, О. Носової, В. Осецького, Б. Панасюка, Ю. Пахомова, А. Пересади, Г. Попової, В. Савчука, А. Фукса, А. Чухна, Л. Яковенко, С. Якубовського та інших.

## ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

- визначити інвестиційну політику як мистецтво управління інвестиційним процесом;
- обґрунтувати сутність поняття інвестиційної стратегії.

## РЕЗУЛЬТАТИ

Сформована ситуація в інвестиційній сфері призводить до незворотної деградації структури народного господарства, руйнування і масового вибуття виробничих фондів, втрати потенціалу майбутнього економічного зростання і відновлення виробництва, економічної незалежності країни.

Тому за даних умов ключовою проблемою економічної політики держави є активізація інвестиційної діяльності, котра вимагає формування такої інвестиційної політики, що уможливить максимально використувати національні ресурси і залучати у вітчизняну економіку іноземні інвестиції.

Інвестиційна політика, що сприяє припливу капіталу в розвиток економіки, є невід'ємним компонентом стійкого зростання будь-якої цивілізовано функціонуючої економічної системи. Розгляд формування інвестиційної політики неможливий без дослідження концептуальних засад інвестиційної політики, зокрема обґрунтування форм, методів та інструментів інвестиційної політики, виявлення факторів, що впливають на неї, визначення суб'єктів та об'єктів інвестиційної політики,

принципів її реалізації.

У зв'язку з цим становить інтерес позиція авторів [2, с. 116], які розглядають інвестиційну політику держави як комплекс заходів, що забезпечують формування сприятливого національного інвестиційного клімату і підприємницького середовища в країні, спрямованих на:

- досягнення максимально високого ефекту від вкладених державою ресурсів у будь-якій їхній формі;
- створення умов пріоритету розвитку галузей і сфер господарського комплексу, що забезпечують рівноправну, конкурентну основу для співробітництва на світових інвестиційних ринках;

- створення умов збалансованого розвитку регіонів і галузевих господарських комплексів, збереження балансу інтересів усіх соціально-суспільних груп у країні.

Ми дотримуємося даної позиції, але хотілося б додати, що без наявності гарантій повернення авансованих засобів важко буде розраховувати на створення сприятливого інвестиційного клімату.

Інвестиційну політику можна визначити як мистецтво управління інвестиційним процесом, що має на меті пожевлення інвестиційної діяльності за наявних обмежень, що задаються зовнішнім і внутрішнім середовищем економіки. Тобто вона являє собою систему заходів, які визначають обсяг, структуру та основні напрями будь-яких вкладень (фізичних, фінансових, матеріальних, нематеріальних, інтелектуальних) для забезпечення високих темпів розвитку економіки через концентрацію вкладень на тих ділянках, від яких залежать досягнення високих темпів розвитку виробництва, збалансованість й ефективність економіки, одержання максимального приросту продукції і доходу на одиницю витрат [4, с. 56].

Зазначимо, що сутність інвестиційної політики полягає в підтримці інвестиційного потоку на рівні, що гарантує безупинну з поступальною тенденцією віддачу від вкладених інвестицій, достатню для досягнення низькоінфляційного економічного розвитку. Він супроводжується стабільним зростанням виробництва, зниженням рівня безробіття, збільшенням сукупного попиту, а також погашенням різких коливань економічної кон'юнктури і зниженням гостроти антисоціального проявів.

На даний момент інвестиційна політика нашої держави ще слабка і часом украй неефективна. При цьому витрати бюджету на інвестиційні потреби держави в основному незахищені, інвестиційні вкладення далеко не завжди використовуються належним чином і на цілі, для яких призначені. За цих умов необхідно приділити увагу формуванню дієвої інвестиційної політики, а разом з цим розробити достатньо ефективні засади існування системи гарантування інвестиційної безпеки.

Процес розроблення інвестиційної політики ґрунтується на інвестиційній стратегії. Закономірно виникає питання: що являє собою інвестиційна стратегія на сучасному етапі розвитку економіки?

У своїй праці "Стратегічне управління" І. Ансофф визначає стратегію як набір правил для прийняття рішень, якими організація керується у своїй діяльності [1, с. 68].

Не відкидаючи дане визначення, спробуємо уточнити зміст поняття "стратегія", розглядаючи його як деяке судження. Стратегія — це системний підхід до вибору найзагальніших напрямів розвитку економіки, що з урахуванням ціннісних орієнтирів є пріоритетними і являють собою найбільш загальні контури заходів для досягнення передбачуваних результатів (зростання економіки, активізація інвестиційної діяльності).

Виходячи зі змісту поняття "стратегія", можна дати визначення поняттю "інвестиційна стратегія". Останнє доповнює наведене визначення стратегії необхідною вказівкою на цілеспрямовану дію, що є концептуальним орієнтиром у формуванні інвестиційної політики. Ця ситуація дає змогу нам у першому наближенні визначити інвестиційну стратегію як комплекс взаємозв'язаних соціально-економічних завдань, що уможливають створення сприятливих умов для розвитку і реформування економіки. Розробка стратегії включає аналіз соціально-економічного становища рівня суб'єкта (країни, суб'єкта держави, галузі, підприємства), для якого розробляється політика.

Результати комплексного аналізу соціально-економічного розвитку об'єкта піддаються внутрішній оцінці, що дає змогу визначити сучасний стан розглянутого об'єкта порівняно з альтернативними об'єктами інвестиційної діяльності й сформулювати довгострокову мету соціально-економічного розвитку об'єкта.

Відповідно до цього встановлюються цілі інвестиційної стратегії (основна і проміжна) і потім з їхньою допомогою визначаються пріоритети розвитку об'єкта, що вказують основні напрями діяльності для досягнення поставлених цілей. Заходи вибудовуються в низку рівнів і описують конкретні заходи, що будуть проводитися в ході реалізації стратегії.

Тактичними заходами активізації інвестиційної діяльності є наявність реальних інвестиційних проєктів, що визначають способи досягнення поставлених цілей, тобто інвестиційну тактику.

Реалізація будь-якої мети за необхідності вимагає знання джерел, за рахунок яких може здійснюватися той чи інший процес. Тому, формуючи інвестиційну політику, інвестиційну стратегію необхідно доповнити стратегією формування і використання джерел інвестування, що дає змогу сформувати більш реальну інвестиційну політику [3, с. 29].

Уся сукупність ринкових джерел може бути розділена на дві групи: внутрішні та зовнішні.

Розглядаючи прибуток і амортизацію як джерела фінансування інвестицій, необхідно розмежувати їхні функціональні напрями. Відомо, що амортизація насамперед є джерелом покриття простого відновлення функціонуючого реального капіталу. Тоді прибуток надає можливість проводити дане відновлення в розширеному масштабі, а також трансформувати інвестиційний портфель конкретного одиничного інвестора на ряд програм чи інвестиційних носіїв.

Наявність прибутку допомагає здійснювати фінансові інвестиції, тобто вкладати гроші в деякі носії, одержувати дохід від даного процесу і, як правило, контролювати профінансований бізнес.

Виходячи з даних посилок, можна констатувати, що, впливаючи на процес амортизації капіталу, контро-

люючі органи (тобто держава) можуть регулювати процеси найпростішого відновлення діючого реального капіталу. Це відновлення є першим кроком на шляху відновлення ефективної роботи народногосподарського комплексу України.

Стимулювання інвестиційного процесу в українській економіці має починатися, на наш погляд, зі зміни в політиці нарахування амортизації вітчизняними товаровиробниками. Першим кроком повинно стати широке використання поряд з існуючими методами (лінійний; зменшуваного залишку; списання вартості за сумою років терміну корисного застосування; списання вартості пропорційно обсягу продукції) політики прискореної амортизації, сутність якої полягає в нарахуванні амортизації активної частини основних виробничих фондів за підвищеними нормами.

Упроваджуючи цей метод перенесення вартості реального капіталу, необхідно враховувати, що товаровиробник вільний у виборі напрямів витрат здобутих засобів. Даючи змогу залишати більшу, ніж звичайно, не оподатковувану податком суму, необхідно забезпечити цільовий напрям використання коштів. Тільки в цьому разі амортизаційні відрахування найближчим часом можуть розглядатися як реальне джерело фінансування інвестиційних програм, спрямованих на відновлення діючих основних фондів.

Незважаючи на те, що за минуле десятиріччя амортизаційний фонд в основному виявився розтраченим на поточні потреби і не становить серйозної фінансової бази, проте в умовах економічного зростання, поступового збільшення коефіцієнта монетизації дане джерело має стати серйозною основою інвестиційних проєктів.

Прибуток є другим власним джерелом фінансування інвестиційних програм суб'єктів підприємницької діяльності. На відміну від амортизаційних відрахувань, покликаних покрити просте відтворення основних фондів, прибуток формує додатковий потік фінансових вливань в економіку, покриваючи потреби розширеного відтворення. У цій якості прибуток не може бути заміненний іншими грошовими потоками.

Наступним власним джерелом фінансування інвестиційних ресурсів можна вважати акціонування, проведене в Україні з початку дев'яностих років минулого століття. За своєю економічною сутністю акції являють собою певну модифікацію прибутку суб'єктів господарських відносин. Під час здійснення конкретної угоди перевіряти реальне джерело засобів інвестора немає потреби (більш того, у нашій країні це може завдати серйозної шкоди інвестиційним проєктам). Але за своєю суттю щодо визначення інвестицій, то вкладення в акції є операцією, спрямованою на одержання доходу, причому власник даних цінних паперів стає і власником того суб'єкта, що зробив цю емісію. Отже, залучення грошей за допомогою акціонування є мобілізацією власних засобів власників даного бізнесу.

Ще одним внутрішнім джерелом фінансування інвестицій може стати розвиток толінгу, що являє собою передавання в переробку давальної сировини, у тому числі від робітників та службовців підприємства.

Використання толінгу в умовах відсутності чи недо-стачі оборотних коштів дасть змогу залучити особисті

заощадження персоналу підприємства для закупівлі сировини і подальшої його переробки, що дасть можливість багатьом підприємствам пріоритетних галузей вийти з кризового стану і знизити залежність від зовнішніх кредитних джерел поповнення оборотних коштів.

Збільшення інвестиційного споживання можливе і за рахунок групи централізованих засобів (державний бюджет, регіональний бюджет, позабюджетні засоби, трансферти).

Підвищення інвестиційної активності в реальному секторі економіки неможливе тільки в рамках власних внутрішніх фінансових ресурсів.

Практика багатьох країн показує, що за умов дефіциту бюджетних засобів і відсутності комерційного інтересу в іноземних інвесторів для збільшення інвестиційного споживання необхідно створити умови для залучення внутрішніх позичкових засобів за рахунок активнішого використання іпотеки, лізингу, заощаджень населення, корпоративних облігацій, банківських кредитів, що дають змогу одиничному інвестору здійснити значно більший обсяг вкладень у власний бізнес, а отже, і дістати великий прибуток після реалізації задуманого проєкту. На нашу думку, активніше використання позичкових внутрішніх джерел істотно прискорить підйом реального сектора економіки.

Зовнішні джерела фінансування можуть бути представлені у вигляді іноземних інвестицій у формі кредитів іноземних банків, кредитів міжнародних банків, іноземних інвестицій. Залучення іноземного капіталу притаманне будь-якій економічній системі. Між ними і внутрішніми інвестиціями не існує принципових розходжень. Інвестор — поняття наднаціональне, суто економічне. Основні закони переливання інвестиційних потоків — єдині для всіх учасників даного процесу, як резидентів, так і нерезидентів. Тому країнам з нерозвиненим внутрішнім інвестиційним ринком складно розраховувати на приплив додаткових засобів із зовнішніх джерел. І навпаки, розвинуті держави, що відчувають певну надмірність капіталу в національній економіці, є найбільшими одержувачами іноземних інвестицій.

Внутрішні джерела капіталу можна мобілізувати за допомогою низки заходів, що впливають на обсяги споживання, величину податкових зборів, привабливість внутрішніх запозичень і скорочення безробіття. З зовнішніх джерел засоби можна одержати у вигляді інвестицій іноземного капіталу, скорочення споживчого імпорту чи поліпшення умов торгівлі.

Інвестиції в економіку України на початок XXI ст. становлять незначний відсоток обсягу прямих іноземних інвестицій у світі за останній період. Той факт, що приватні закордонні інвестори неохоче здійснюють прямі вкладення в економіку України, характеризує низьку надійність такого інвестування.

Сьогодні, коли вимагаються великі інвестиції для відновлення і розвитку реального сектора української економіки, а видаткова частина бюджету становить суму приблизно 12 млрд дол., надходження іноземних інвестицій може розглядатися як одна з умов виведення української економіки з кризи. Тому необхідно стимулювати приплив іноземного капіталу. Для цього, на наш погляд, можуть бути використані такі методи: допомога у зборі інформації про інвестиційні можливості як

усії країни, так і в розрізі окремих регіонів і галузей економіки; надання можливості формувати зручну схему фінансування проектів, виділення землі та ін.; протекціоністські тарифи на товари, що конкурують з тими, що виробляє іноземний інвестор; фіксування чи введення "валютного коридору", що дасть змогу передбачити зміну обмінного курсу національної валюти; податкові пільги; законодавчий захист [5, с. 51].

Звичайно, можливий і інший підхід, зорієнтований лише на використання вітчизняних ресурсів. Здається, такий підхід необхідний для виправдання злиденного стану населення країни не тільки нині, а й у майбутньому періоді. Крім того, результатом проведення такої політики може стати створення неефективної і неконкурентної власної промисловості (як це було в недалекому минулому), що може призвести до численних негативних наслідків. Насамперед, у вітчизняних товаровиробників за відсутності конкуренції істотно знижується зацікавленість до впровадження нововведень у техніку, технології й організацію виробництва. Наслідком цього неминуче стане технічна відсталість вітчизняної промисловості і випуск неконкурентоспроможної продукції порівняно із закордонними аналогами. Саме з цим фактом стикнулася промисловість колишнього СРСР під час впровадження ринкових відносин, появи на вітчизняних ринках закордонної продукції.

А тим часом будь-яка країна є частиною світової системи і може успішно розвиватися тільки на основі тісної взаємодії з іншими країнами, суспільного поділу і спеціалізації, кооперування і комбінування. З другого боку, одержуючи кредити на розвиток галузей видобувної промисловості, маючи прибуток від реалізації продукції цих виробництв, кожна країна самостійно визначає напрями їхнього використання. Для розв'язання цього питання необхідно приймати зважені рішення, що враховують не тільки сьгоднішні, а й майбутні проблеми. Вирішення цих проблем лежить у площині взаємопов'язаного розвитку всіх галузей економіки, зростання добробуту населення, підвищення його освітнього і культурного рівня. Останнє завжди було актуальним, але у двадцять першому столітті набуває особливого значення.

У зв'язку з необхідністю переходу до використання нової техніки і технології на сучасному етапі розвитку економіки кваліфіковані кадри вирішують багато проблем. При цьому зовсім немає значення на чії інвестиції придбані основні фонди: іноземні чи вітчизняні. Питан-

ня про підготовку нових висококваліфікованих кадрів завжди вирішує інвестор, інакше кадри необхідної кваліфікації доведеться ввозити здалека, створюючи для них усю необхідну інфраструктуру і тим самим збільшуючи вартість виробництва. Пов'язана з цим селекція робочих кадрів зумовлює витіснення з виробництва менш кваліфікованих працівників, є природним наслідком науково-технічного прогресу в суспільстві.

## ВИСНОВКИ

Таким чином, на основі інвестиційної стратегії розробляється інвестиційна політика, що знаходить своє відображення у відповідних програмах. В умовах ризику і невизначеності під час формування інвестиційної політики важливим елементом має стати аналіз інвестиційної безпеки.

Формуючи програму, треба враховувати багато факторів, а саме: стратегічні перспективи розвитку даної території і виробництва, можливості та умови інвесторів, пріоритетність розвитку тих чи інших виробництв, питання встановлення зв'язків у виробничому кооперуванні, ринкову кон'юнктуру, терміни будівництва, охорону навколишнього середовища, інвестиційний ризик, інвестиційну безпеку тощо.

## Література:

1. Ансофф И. Стратегическое управление: пер. с англ. — М.: Экономика, 1998. — 519 с.
2. Інвестиційна політика в Україні: досвід, проблеми, перспективи: монографія / М.Г.Чумаченко, С.С.Аптекарь, М.Г. Білопольський та ін.; Відпов. ред. М.Г.Чумаченко; АЕН України, ІЕП НАН України. — Донецьк: Юго-Восток, Лтд, 2003. — 292 с.
3. Кваснюк Б. Сучасна парадигма державного регулювання економіки // Роль держави у довгостроковому економічному зростанні / За ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. — К.: Ін-т екон. прогнозування. — Х.: Форт, 2003. — С. 28—34.
4. Кириленко В.І. Принципи формування інвестиційної політики // Формування ринкової економіки: Міжвід. наук. зб. — К.: КНЕУ, 2005. — Вип. 14. — С. 54—63.
5. Мартиненко В.П. Державне управління інвестиційним процесом в Україні / Національна акад. держ. управління при Президентові України. — К.: Вид-во НАДУ, 2005. — 296 с.

*Стаття надійшла до редакції 07.07.2010 р.*

## **ПЕРЕДПЛАТА**

**ВИДАННЯ МОЖНА ПЕРЕДПЛАТИТИ З БУДЬ-ЯКОГО МІСЯЦЯ!**

— ЧЕРЕЗ РЕДАКЦІЮ (ТЕЛ. 458-10-73);

— ЧЕРЕЗ ДП "ПРЕСА"  
(У КАТАЛОЗІ ВИДАНЬ УКРАЇНИ);

— ЧЕРЕЗ ПЕРЕДПЛАТНІ АГЕНТСТВА: "САММІТ", "ІДЕЯ", "БЛІЦІНФОРМ", "KSS", "МЕРКУРІЙ", "ПРЕСЦЕНТР", "ВСЕУКРАЇНСЬКА ПЕРЕДПЛАТНА АГЕНЦІЯ", "ФЛОРА", "ПЕРІОДИКА", "КОБЗАР", "ДІАДА", "ДОНБАС ДЕ-ЮРЕ", "ДІЛОВА ПРЕСА", "ФАКТОР"